

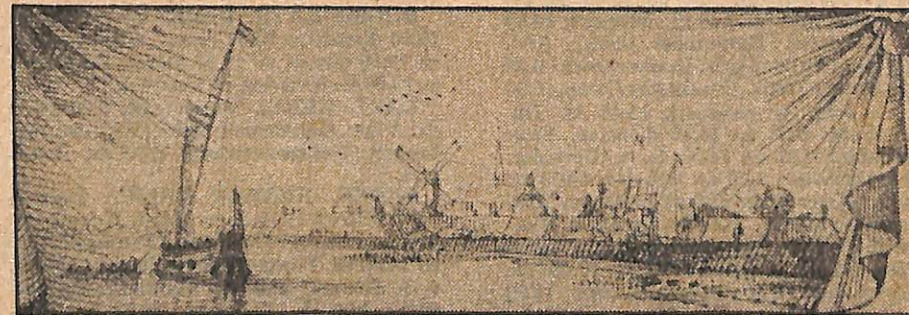
Oudeschans

Ter gelegenheid van het gereedkomen van de reconstructie van de tweede fase van de in de laatste tijd sterk in de aandacht staande vesting Oudeschans heeft de Stichting Vesting Oudeschans een boek laten verschijnen over Oudeschans. In dit boek (Uitgave: Actief Scheemda bv te Scheemda, f 35,-) wordt de historie van Oudeschans uit de doeken gedaan en wordt aan de hand van veel foto's verteld hoe het er rond de eeuwwisseling in Oudeschans voorstond en wat er door de Stichting Vesting Oudeschans sinds 1972 tot stand is gebracht.

Oudeschans, eerder vanwege de nabijheid van Bellingwolde de Bellingwolder Schans genoemd en later vanwege zijn afnemende betekenis als vestingwerk de Oude Schans genoemd, is gelegen op de plek, waar eertijds de Westerwoldse A door een zijkanaal of sluis vrij in de Dollard uitmondde. Door Graaf Willem Lodewijk in het jaar 1593 aangelegd, speelde Oude Schans, liggend in het grensgebied met Duitsland, een rol van betekenis tijdens de Tachtigjarige Oorlog en ook later was Oude Schans als vesting een factor van gewicht. De belangrijkheid van de vesting verminderde allengs door de aanslibbingen van

de Dollard, waardoor Oude Schans zijn strategische positie verloor. In 1972 kwam er een ommekeer doordat er een stichting werd opgericht, die Oudeschans nieuwe impulsen gaf, het oude extra accent verleende zonder dat men er een museum van maakte.

In het jaar 1593 kwam graaf Willem Lodewijk hier aan met 150 schepen en 2200 man krijgsvolk en de vesting werd aangelegd. De aanleg geschiedde in de vorm van een onregelmatige vierhoek. De zijl bleef binnen de vesting en de Westerwoldse A bleef door de vesting stromen. De plaats, waar de schans werd aangelegd, was een bij uitstek strategisch punt, want door de sluis te openen kon men immers zeewater naar binnen laten of door de sluis sloten te houden het water van de Westerwoldse A tegenhouden, waardoor een groot gebied

Aanzicht van de noordzijde van de Bellingwolderzijl in 1635 door E. Roelants.

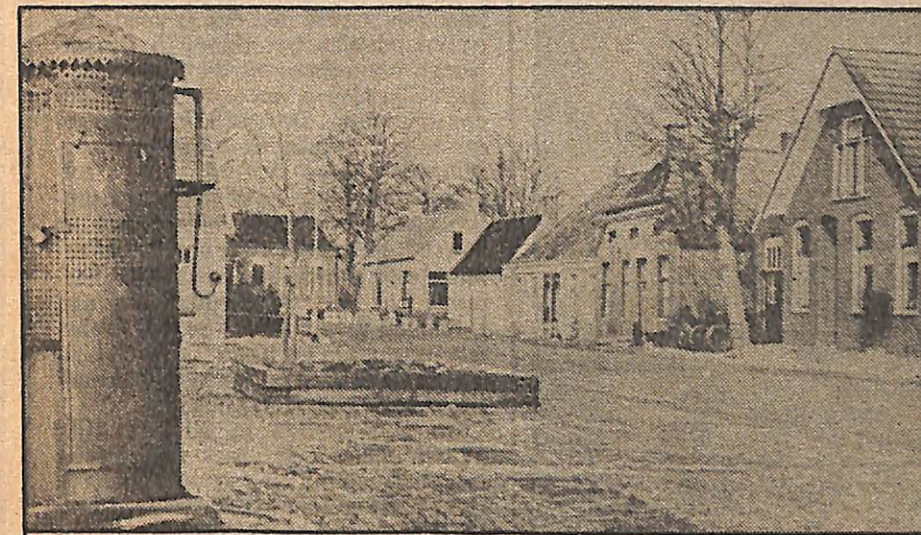
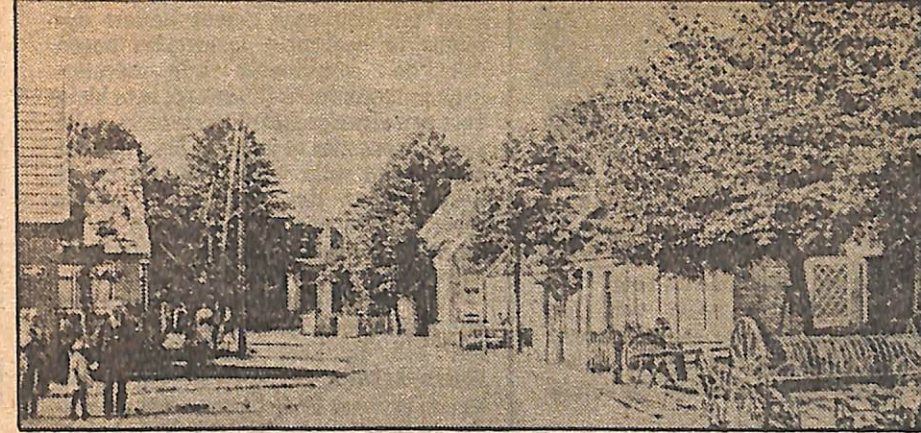
de loop der jaren werd de schans versterkt en groeide deze uit tot een dorpje met een vaste bebouwing.

Uit de stukken blijkt dat in het midden van de 18e eeuw de schans een keer per jaar werd gevisiteerd door gedeputeerden uit de Gedeputeerde Staten van Groningen en Friesland. De heren kwamen per schip in de Oudeschans aan en werden verwelkomd door de commandeur van de vesting en verdere bedienden van den lande. Gevisiteerd werden 's lands metsel- en timmerwerken, zoals de kerk met toren, de commandeurs-, de proviands-, de majoors- en pastoorlogementen, alsmede bruggen, straten, goten en natuurlijk de aardewerken. In 1741 moest tijdens zo'n bezoek worden geconstateerd, dat in het geheel niet één kanon of geweer in de schans ter defensie aanwezig was.

De betekenis nam evenwel snel af. Alleen als er iets dreigde in Europa, werd de bezetting vergroot en werden de defecten aan de schans verholpen. Oudeschans kwam door inpoldering van de Dollard steeds verder van zee af te liggen en mede door de veranderde oorlogsvoering werd de schans overbodig. Oudeschans werd in de 19e eeuw ingedeeld bij de gemeente Bellingwolde. Tot 1836 werd de gemeente bestuurd vanuit Oudeschans, waar het gemeentehuis was gevestigd in het voormalige majoorslogement. De eerste schout (burgemeester) werd Jacobus Heeres, die leefde van 1768 tot 1835.

Op 4 juli 1859 besloot de raad de Achterstraat en de beide Kwartierstraten voor het doorgaand verkeer af te sluiten, daar was gebleken, dat het betalen van tolgelden op grote schaal werd ontduken. Veel beter te controleren was de heffing van haven-, kade- en bruggelden. De verpachting hiervan werd telkenjare uitbesteed voor een vast bedrag.

De toenmalige ambachten waren rond 1900 in Oudeschans zeer goed vertegenwoordigd. De woonomstan-

Twee opnamen van de Voorstraat in Oudeschans, zoals de situatie vroeger was en zoals het beeld nu is.

digheden waren evenwel verre van ideaal. Naast het schoolhuis stonden er in Oudeschans slechts twee woningen, die mooier (groter) waren, nl die van meneer Uniken en die van zijn beide ongetrouwde zusters. Er werd veel armoede geleden en de arme mensen woonden vrij primitief. Er waren slechts twee primitieve putten voor drinkwater.

Het kerkje, dat na de restauratie van 1974 weer een cultureel centrum van betekenis is, dateert van 1626. Op de tekening van E. Roelants uit 1635 is duidelijk te zien, dat de kerk nabij de haven is gesitueerd. Ook is te zien, dat het torentje in de vorm van een dakruiter, op het midden van de kerk staat geplaatst. In de loop der eeuwen zijn aan de kerk diverse veranderingen en herstellingen gepleegd.

In het boek verder een uitvoerige beschouwing over het schoolwezen in Oudeschans met veel schoolfoto's en een overzicht van de werkzaamheden, die de Stichting Vesting Oudeschans

heeft verricht sinds 1972 tot op heden. Het dorp vormt door zijn bebouwing en ruimtelijke structuur een duidelijk cultuurhistorisch waardevolle eenheid. Een deel van de bebouwing van het dorp is op de Rijksmonumentenlijst geplaatst, evenals het Doodenbastion vanwege het bijzondere belang, dat gehecht wordt aan de instandhouding ervan.

In dit boek staan ook veel foto's, die een beeld geven van Oudeschans rond de eeuwwisseling en die er toe bijdragen, dat dit boek over Oudeschans voor velen een waardevol document zal zijn. Het boek is na 1 oktober verkrijgbaar (voor f 35,-) bij boekhandel Actief Scheemda bv, Torrenstraat 27 in Scheemda (tel. 05979-1431), of bij de heer H. F. Ekamper, Wilhelminalplein 2, Beerta (tel.: 05971-2460).

Blikvanger